

Asia: VN/33836/2025

Luonnos hallituksen esitykseksi laeiksi sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain ja harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Kommenttinne valvontalain 1 §:ään ehdotetusta muutoksesta ja sen vaikutuksista (Kunnan hytejärjestämistehtävän valvonta).

-

Kommenttinne valvontalain 4 §:ään ehdotetusta muutoksesta ja sen vaikutuksista (Vaativaa sosiaalihuoltoa tuottavan palveluyksikön määritelmä).

-

Kommenttinne valvontalain 9 §:ään ja 24 §:n 1 momenttiin ehdotetuista muutoksista ja niiden vaikutuksista (Palveluntuottajan henkilöstön kielitaidosta huolehtiminen)

-

Kommenttinne valvontalain 18 §:ään ja Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:ään ehdotetuista muutoksista ja niiden vaikutuksista (Velvoitteidenhoitoselvityksen pyytäminen ja laatiminen)

-

Kommenttinne valvontalain 24 §:ään ehdotetuista 2 ja 3 momentista ja niiden vaikutuksista (Palvelunjärjestäjän omavalvontaan ja lastensuojelun sijaishuollon valvontaan liittyvät tiedonsaanti- ja tarkastusoikeudet)

-

Kommenttinne valvontalain 26 ja 27 §:ään ehdotetuista muutoksista ja niiden vaikutuksista (Omavalvonnan raportointi)

-

**Kommenttinne valvontalain 2 ja 28 §:ään ehdotettavista muutoksista ja niiden vaikutuksista
(Vuokratyöntekijöiden rikostaustan selvittäminen)**

-

**Kommenttinne valvontalain 45 §:ään ehdotetuista muutoksista ja niiden vaikutuksista
(Viranomaisvalvonnan tiedonsaantioikeudet)**

-

Kommenttinne 47 a §:n sääntelystä koskien Pohjanmaan hyvinvointialueen tehtäviä, ohjausta ja rahoitusta kansallisena asiakas- ja turvallisuuden asiantuntijaviranomaisena.

-

Kommenttinne väliaikaisen sääntelyn voimassaolon ja julkisten palveluntuottajien siirtymäajan jatkamisesta ja niiden vaikutuksista

-

Muut kommenttinne esitysluonnoksesta

Lapsiasiavaltuutetun lausunto on esitetty kokonaisuudessaan tässä kohdassa. Lausunto on myös luettavissa www.lapsiasia.fi/lausunnot.

Yhteenvedo lapsiasiavaltuutetun kannanotoista

- Lapsiasiavaltuutettu pitää hallituksen esitysluonnoksessa esitettyjä ehdotuksia yleisesti ottaen kannatettavina.
- Lapsiasiavaltuutettu pitää erittäin tärkeänä, että lasten kanssa toimivilla ammattilaisilla on tehtäviensä edellyttämä hyvä kielitaito. Ammattihenkilön kielitaidon riittävyttä on arvioitava nimenomaan suhteessa kyseisen ammattihenkilön jokapäiväisiin tehtäviin ja asiakkaisiin/potilaisiin, joita hän työtehtävissään kohtaa ja hoitaa.
- Lapsiasiavaltuutettu pitää hyvänä, että toiminta, jossa edellytetään lasten kanssa työskentelevien rikostaustan tarkastamista, voidaan aloittaa vasta, kun normaali rekisteröintimenettely on läpikäyty ja rikostaustat tarkistettu.

Lapsiasiavaltuutetun kannanotot

Lapsiasiavaltuutettu pitää hallituksen esitysluonnoksessa esitettyjä ehdotuksia yleisesti ottaen kannatettavina. Lapsiasiavaltuutettu kiinnittää huomiota seuraaviin hallituksen esitysluonnoksen ehdotuksiin siltä osin, kun ne koskevat lasten oikeuksien toteutumista.

Lapsiasiavaltuutettu pitää erittäin tärkeänä, että lasten kanssa toimivilla ammattilaisilla on tehtäviensä edellyttämä hyvä kielitaito. Ensisijaisesti kielitaitovaatimus koskee suomen ja ruotsin kielen taitoa. Saamen kielen ja muiden vähemmistökielten osaamisen vaatimus on yhtä lailla tärkeää silloin, kun on kyse alueesta tai palveluyksiköstä, jossa asiakkaat/potilaat käyttävät kyseistä kieltä. Henkilöstön kielitaito on keskeinen tekijä asiakas- ja potilasturvallisuuden toteutumisen kannalta. Ammattihenkilön on ymmärrettävä ja osattava puhua sekä osattava lukea ja kirjoittaa sitä. Sosiaali- ja terveydenhuollossa korostuu ammattihenkilöiden ja asiakkaiden/potilaiden välinen vuorovaikutus, jonka edellytyksenä on yhteinen kieli.

Sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta säädetään useassa säädöksessä, joiden sisältöä kuvataan kiitettävästi esitysluonnoksessa sivuilla 44–45. Esitysluonnoksessa ehdotetaan, että valvontalain 9 §:ään lisätään uusi 4 momentti, jossa säädetään palvelutuottajan vastuusta huolehtia siitä, että henkilöstöllä on työtehtävien edellyttämä riittävä kielitaito. Lisäksi momentin mukaan henkilön kielitaitovaatimuksista on voimassa, mitä niistä muualla lainsäädännössä erikseen säädetään. Esitysluonnoksessa ehdotetaan myös, että valvontalain 24 § 1 momentissa asetetaan palvelunjärjestäjälle velvollisuus varmistaa, että sen järjestämisvastuulle kuuluvia palveluja tuottavan palveluntuottajan henkilöstöllä on riittävä kielitaito palvelujen tuottamiseksi kielilaissa (423/2003) ja muussa lainsäädännössä asetettujen vaatimusten mukaisesti.

Lapsiasiavaltuutettu painottaa, että ammattihenkilön kielitaidon riittävyttä on arvioitava nimenomaan suhteessa kyseisen ammattihenkilön jokapäiväisiin tehtäviin ja asiakkaisiin/potilaisiin, joita hän työtehtävissään kohtaa ja hoitaa.

Lapsiasiavaltuutettu katsoo, että kielitaitovaatimus korostuu lasten kohdalla. Pieni lapsi vasta opettelee puhumaan. Ammattihenkilö, jonka kielitaito on puutteellinen, ei välttämättä ymmärrä lapsen sanomaa, jos lapsi ei vielä osaa kertoa asiaansa täydellisesti. Lapsi ei myöskään aina huomaa erilaisia tapahtumia tai tilanteita tai ymmärrä saamiaan ohjeita ja neuvoja, jos ammattihenkilö ei osaa riittävästi lapsen käyttämää kieltä. Näin voi syntyä väärinymmärryksiä ja vaaratilanteitakin. Lapset ovat heterogeeninen ryhmä eikä kielitaitovaatimusta voi siten tarkastella pelkästään lapsen iän kannalta, vaan on myös huomioitava lapsen kehitystaso ja kunkin vuorovaikutustilanteen (erityiset) piirteet. Jos lapsella on erityisiä tarpeita, esimerkiksi vammasta tai

kehityksellisestä kielihäiriöstä johtuen, on hänen kanssaan toimivien ammattihenkilöiden kielitaitoon kiinnitettävä entistä huolellisemmin huomiota.

Lapsiasiavaltuutettu huomauttaa, että kielitaitovaatimusta ei käsitellä kohdassa ”Vaikutukset lapsiin, vammaisiin henkilöihin ja ikääntyneisiin” (s. 36–37) ja katsoo, että esitystä olisi täydennettävä tältä osin. Miten velvollisuus huomioida kielitaito valvonnassa vaikuttaa lasten, vammaisten ja ikääntyneiden oikeuksien toteutumiseen ja palvelujen laatuun sekä asiakas- ja potilasturvallisuuteen?

Esitysluonnoksen mukaan puutteellisen kielitaidon aiheuttamien ongelmien yleisyydestä ei ole saatavilla tilastotietoa (s. 15). Koska kyseessä on yksi keskeisistä palvelujen laatuun ja asiakas- ja potilasturvallisuuteen vaikuttavista tekijöistä, lapsiasiavaltuutettu katsoo, että tilastotietoa olisi välttämätöntä ryhtyä keräämään.

Väliaikaisen sääntelyn voimassa olon ja julkisten palvelutuottajien siirtymäajan jatkaminen

Lapsiasiavaltuutettu pitää hyvänä, että edotettua väliaikaista sääntelyä, jonka mukaan palvelutoiminnan voisi aloittaa ennen lain mukaista rekisteröintipäätöstä, ei sovellettaisi palveluntuottajaan, jonka tulee toimittaa ensi kerran valvontaviranomaiselle nähtäväksi lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain 4 §:n 1 momentissa tarkoitettu rikosrekisteriote muulta kuin työsopimussuhteiseen henkilöstöön kuuluvalta. Tällaiseen palveluntuottajaan sovellettaisiin tavallista rekisteröintimenettelyä.

Kuten esitysluonnoksessakin todetaan (s. 54), rikostaustan tarkistaminen ei sinänsä suojaakaan lapsia seksuaalista hyväksikäyttöä tai muuta vakavaa rikollisuutta vastaan, mutta se voi parantaa mahdollisuuksia luoda lapsille mahdollisimman turvallinen kasvuympäristö. Lasten suojelua voitaisiin edistää myös sillä, että rikostaustan tarkistaminen olisi mahdollista myös työsuhteen tai toiminnan aikana. Lapsiasiavaltuutettu on useaan kertaan ehdottanut tältä osin sääntelyn täydentämistä. Esimerkiksi yksin maahan tulleiden alaikäisten edustajille on säädetty velvoite toimittaa Maahanmuuttovirastolle (vastaanottolaki) tai elinvoimakeskukselle (kotoutumislaki) rikosrekisteriote pyynnöstä edustajana, joten velvoite koskee myös toiminnan aikana esitettyjä pyyntöjä.

Lopuksi huomautamme esityksen riippuvuudesta muista esityksistä (kohta 10.1). Kohdassa mainitaan hallituksen esitys eduskunnalla lastensuojelulain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi (HE 149/2026 vp). Parhaillaan valmisteltavana on myös lastensuojelulainsäädännön uudistamisen 2. vaihetta koskeva lakiesitys (STM057:00/2025) sekä sosiaalihuollon palvelu-uudistusta koskeva hallituksen esitys (STM107:00/2023), joista tulevat muutokset (esim. pykälänumerointiin) on syytä huomioida nyt käsillä olevassa esityksessä. Kyseiset esitykset on tarkoitus antaa eduskunnalle budjettilakeina syksyllä 2026.

Helander Merike
Lapsiasiavaltuutetun toimisto

